

a terjesztésig jutottak. Poltawa város környékén területet béreltek, ott letelepítettek 15 szegény családot, ellátták őket a tejgazdaság, juh-tenyésztés és főzelékkertészet minden szükséges berendezésével és a városbeli talmudtóra iskolából adtak minden családhoz növendéket kiképzésre.

Ha az ember ilyen dolgokat lát, ilyen dolgokról olvas, nem tud bizonyos keserűség nélkül gondolni arra a sok tervezetésre, melylyel nálunk egy örökül átvett, okos gondolatnak életrekeltését félszázadja halogatják.

A magyar izr. kézmű és földmívelési egyesületnek a jövő hó első felében közgyűlése lesz újra. Célzatosan irtuk meg erre az alkalomra ezen cikket, remélve, hogy ha érvei tán nem is, de hangja mindenesetre gyorsabb munkára és elhatározó lépésre fogja indítani az egyesületet és vezetőit.

Komáromi Sándor.

Bibliatagadás felekezeti társulatban.

Nézem a tagokat és azt találom, hogy csupa zsidó. De ez még nem bizonyít. Van más, tisztán zsidó tagokból álló társulat is, amely azért még nem zsidó társulat. Nézem azért a 80 tagu választmányt és azt konstátálom, hogy 25 tagja állásban lévő rabbi, 8 tagja meg zsidó tanintézeteknek tanára, illetve igazgatója. Ez már bizonyít. Mit keresne annyi rabbi és a felekezet szolgálatában álló annyi tanfőrfő pusztán csak világi célokat követő társaságban? Nézem az elnököt, az is rabbi: az ország első községének a rabbija és nézem végül a társulat nevét és megtudom, hogy igenis benne van a »izr.« szó: *Izr. Magyar Irodalmi Társulat.*

De hát ha mégis? — Böngészek azért a társulat megindításakor kibocsátott fölhívásokban és ime azokban félremagyarázhatatlanul meg vagyon írva, hogy az alakítandó egyesület célja a zsidó ősmertetek és különösen a Szentirási ősmertetek magyar nyelven való terjesztése, a *hit ébresztése és mélyítése*. Hasonlót olvasok az alapszabályokban és ha szem előtt tartom még az eddigi működést is, teljessé válik a meggyőződésem, hogy a társulat magyar keretben zsidó felekezeti célokat követ. Kiadta magyarul Mózes öt könyvét. A fordítás magyarul ugyan és sok helyütt értelem nélkül való; de akarni, csak azt akarhatta, hogy érdeklődést és lelkesedést keltsen vele a világ közkincesivé vált, ősi zsidó szent irásaink iránt. Erre vallanak a társulat többi kiadványai is. Tiszteletet és szeretetet akarnak fölköltetni a zsidókban a zsidóság iránt, egy szóval: a zsidó hitet, a zsidó vallásos szellemet szolgálják.

Azt hiszem: tiszta dolog és hogy fölösleges minden egyéb bizonyítás.

Amint, hogy nem kell bizonyítanunk azt, hogy nálunk alig kultivált ama irány, mely a Szentirást minden szentségtől megfosztani, a Bibliát autenticitásától

kivetköztetni, isteni jellegét eldisputálni igyekeznek, — hogy ez az irány a hit eszméjét a világért sem szolgálja, áhítatot és tiszteletet szent irásaink iránt — szentek más vallásoknak is — távolról sem kelthet.

Hiszel az isteni kinyilatkoztatásban. — Emberek találták ki. Csodálattal vagy eltelve Mózes, az isteni férfiú iránt világot átalakító tanaiért, örök időkre kiható törvényeiért. — Naiv ember! Mózes könyveit nem Mózes írta. Írták különféle korszakokban, sok századdal később a papok. A szentírás alakjai különben mythoszi alakok, a csodák: mesék, az isteni törvények, emberek csinál-mánya. Maga az Örökkévaló, kiért apáink vértanu-halált haltak és kinek szent nevéért évezredek üldözéseit és minden kigondolható gyötrelmet szenvedtek — a papok készítménye csak úgy, mint ennek az Örökkévalónak a törvénye: Lassan, századokon át képződött. Előbb aféle zsidó bálvány volt, később nemzeti Istenné lett, utóbb még jobban fejlődött, míg végül világ alkotójává, minden népek urává vált. Blasphemia, mely az Istenben hívő embernek — ha ez a hite erős — arczába kergeti a vért, vagy hitétől megfosztja, ha ez a hit gyenge alapokon épült föl.

Ez az irány, mely hypotéziseken, kombinációkon, okoskodáson alapul, lehet igen szellemes, látszhatik tudományosnak, tisztán a bonczoló, semmit sem kimélő, ugynevezett kritikán alapulónak; lehetnek hivei, tanítványai, utánczóik, fejlesztői, — aféle szecessionisták a bibliakutatás térein — de hogy köze volna hozzá felekezeti alapokon nyugvó, zsidó irodalmi társulatnak, az legalább is igen, igen merész föltevés.

Az I. M. I. T. csak a múlt évben adta a zsidó közönség kezébe Mózes Ötkönyvének magyar fordítását. Mi volt ennek a célja? Az, hogy a nagy közönség megösmertje a Szentírásnak eme főkönyvét, tanuljon belőle, épüljön rajta, erősödjék hite, Izrael tanaihoz való ragaszkodása, szent könyveink iránt való tisztelete.

Micsoda logika volna már most, ugyan abban a társulatban olyan irányt támogatni, mely épen a szent könyvekben való hitet teszi csuffá és a föld porárántja azt, mi mint magasztos és isteni valami él a hívő lelkében?

Azt az urat, ki azt a könyvet megírta, senki sem zavarhatja privát passiójában, de hogy találkozott az Izr. Magyar Irodalmi társulat igazgatóságában 5 komoly férfiú, ki azt ajánlotta, hogy a társulat subventionálja, az csak azt mutatja, hogy különben igen érdemes férfiaknak is lehetnek pillanataik, mikor tiszta itéletük megbokrosodik.

Mert nem afféle gyöngéd kritikai célzásokról van szó, melyek már Ibn-Ezrát vallják atyjuknak és melyek előtt szemet huny a legkonzervatívabb biblikus is, hanem a legvakmerőbb tagadásról, melyet eddig a biblia-kritika terén tapasztaltak.

A referens azt mondja ősmertetésében, hogy szerző odáig ment kritikájában, meddig eddig nem csak nálunk, de a nyugoti országokban sem mentek el soha. Hogy teljesen szakít minden traditíóval, minden eddigi fölfogás-

sal — de azért ajánlja a könyvet szubventióra, már t. i. arra, hogy az *Izr. Magyar Irodalmi Társulat* a szerzőt e könyve kiadásában segélyezze — és akadt rajta kívül 4 komoly férfi az igazgatóságban, kik, bizva a referens zsidó tudományában és helyes ítéletében, ezt helyeselni tudta.

Az elnök, kinek nem sikerült meggyőzni az öt urat arról, hogy a mit ők akarnak, az a társulatnak és céljainak egyenes megcsufolása, — azt tette erre, a mit rabbi létére, zsidó hívő létére tenni kötelessége volt. Azt tette, hogy *leköszönt állásáról*. Dr. Kohn Sámuel e hó 20-ika óta *nem elnöke* többé az *Izr. Magyar Irodalmi Társulatnak*.

Nem mondtak le ugyan állásukról, de az elnök nézetét, ama könyv subventionálását illetőleg, osztják a társelnök, dr. *Weinmann Fülöp*, kir. tanácsos és a társulat pénztárosa, *Székely Ferencz* bankigazgató.

És osztják az igazgatóságon kívül is, osztják mindenütt, a hol eddig a dolgról tudomást szereztek, osztják megütközéssel, őszinte fölháborodással.

A dolognak egy másik oldaláról, arról, hogy azt a könyvet *zsidó pap* írta, ki őszinte fájdalomkra nem tartotta szükségesnek állásáról leköszöni, — ebből az alkalomból nem szólunk. Nálunk a viszonyok olyanok, hogy a hitközség azt választja, illetve azt tarthatja meg papjának, aki neki tetszik. Hisz tudjuk, hogy Tápió-Szelén — de ezzel távolról sem akarjuk ama könyvkézirat szerzőjét egy sorba helyezni Lichtensteinnal — egy éveken át az angol misszió szolgálatában álló ember volt a zsidó hitközség rabbija.

A meddig a község nem akarta, nem kellett mennie.

Nincs magasabb forumunk, nincs szervezetünk, de van egy rabbink, ki bibliatagadásban csinál, amellet, hogy a szószéken kenetteljesen az »isten ígérő« mond szép prédikációkat.

Erről azonban — mint már mondók — egyelőre ne szóljunk. A fiatal papot nem fenyegeti semmi baj, de annál nagyobb veszedelem környékezi a valóban jobb sorsra méltó, sőt nagyokra hivatott *Izr. Magyar Irodalmi Társulatot*.

Mert meg vagyok győződve, hogy ha az igazgatóságnak már említett, de meg nem nevezett 5 tagja le nem mond szándékáról; ha csakugyan keresztül akarná vinni azt, hogy egy zsidó felekezeti társulat előmozdítsa egy könyvnek a kiadását, mely a Szentírást és a tradíciót, a hitet és a kegyeletet valósággal megrugdalja, — ez oly zivatart támasztana, mely alapjaiban rendítheti meg a társulatot.

Adják föl az urak szerencsétlen ideájukat, mert ha ragaszkodnának hozzá és a választmány elé találnak vinni, meg lehetnek győződve, hogy annak tulnyomó többsége nem az ő, hanem a lemondott elnök álláspontjára helyezkedik.

Minek tennék ki magukat kudarcznak, magát a társulatot megrázkódtatásoknak.

A könyvkézirat, melyről szó van, »*As Izr. Vallás Története*« czimét viseli és 85 ivre terjed. Szerzője ösmert fiatal vidéki rabbi, kinek nevét csak azért nem írjuk ki, mert nem mondunk le a reményről, hogy a szerző munkáját, melyet 250 ivnyire tervez, — tán még sem fogja kiadni. A most beküldött kötet különben már egyszer megfordult az I. M. I. T. igazgatóságban, ezelőtt 3 esztendővel, de visszaküldötték különösen éles hangja miatt, melylyel az orthodoxiát támadta. A kötetet azóta szerző átdolgozta, kerülte a polemiát, de a biblia-kritikában vagy más szóval: a biblia autenticitásának tagadásában *tultett minden eddigi bibliatagadón*. Ezt vallja maga a munkát *szubventionálásra ajánló* referens.

A könyv áttanulmányozásával egy másik zsidótudós is meg volt bizva, dr. *Blau Lajos* rabbi és szemináriumi tanár, a ki azonban elolvasása után referensi tisztségéről *lemondott*.

Az elnök, dr. Kohn Sámuel, pesti rabbi leköszönése f. hó 20-ikán történt. Dr. *Bánóczy József* titkárhoz levelet írt, melyben elmondja, hogy már régebben nincs meglegedve az iránynyal, melyet az igazgatóság követ, a mi azonban most történt, hogy t. i. a többször említett könyvet akarják subventionálni, az már tullép minden határon. Lemond azért elnöki állásáról és kéri az igazgatóságot, ne is tegyenek kísérletet arra, hogy maradásra bírják, mert elhatározása megmásíthatatlan. Az igazgatóság erre f. hó 25-ikén ülést tartott, melyben elnök lemondását — miután fájdalommal meggyőződtek, hogy a lemondás ténye megváltoztathatlan, azt őszinte sajnálkozás kifejezése mellett tudomásul vették és egyszerűsmind elhatározták, hogy a lemondott elnök érdemeit jegyzőkönyvileg elősmerni és az erről szóló jegyzőkönyvi kivonatot küldöttségileg átadni fogják.

Az elnököt az alapszabályok értelmében lemondás esetén nem a közgyűlés választja, hanem a választmány. Ezt néhány nap mulva fogja egybehívni az igazgatóság, melynek ama öt tagja, kik a bibliatagadó könyvet subventionálni akarja, — meg vagyunk erről győződve — addig lemond ebbeli szándékáról és nem szolgáltat a választmánynak anyagot olyan vitára, vagy mondjuk ki nyiltan: olyan *meghasonlásra*, mely a társulatra nézve beláthatatlan károkkal járhat. **Szabolcsi Miksa.**

Czikkünk ki volt szedve, midőn dr. *Weinmann Fülöp*, kir. tanácsos, az I. M. I. T. társelnökétől azt a magyarázatot vettük, hogy a bibliatagadó könyvet subventionálni akaró 5 igazgatósági tag távolról sem azonosítja magát a munka tendenciájával, sőt azt el is ítéli, de azért *subventionáltatni akarják* a társulat pénzből.

Megjegyzésünk erre ez: eddig csak rosszalunk az öt igazgatósági tag ur szándékát, de értettük; most már érteni sem tudjuk.

A Chevra-Kadisa választásai.

A béke és egyetértés újból elfoglalta helyét a pesti Chevra-Kadisában. Az előljárást és választmányt már *egyhangulag* választotta meg a f. hó 23-ikán lefolyt közgyűlés, melyen megjelent a volt ellenzék 54 képviselője közül 47, míg az anyapárt 150 képviseleti tagja közül eljött 93. Olyan szám, minőt választó gyűlésen a Chevra-Kadisában még nem igen konstátálhattak. A béke helyreállítása körül nagy buzgalmat fejtett ki a pesti hitköz-